

ΚΑΡΔΙΟΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ ΜΕ ΠΟΛΛΗ ΚΑΙ ΚΑΛΗ ...ΚΑΡΔΙΑ

Σχόλιο στην προσωπικότητα του Αύξέντιου Καλαγκού

Μητροπολίτου Μεσογαίας & Λαυρεωτικής Νικολάου¹

Εύχαριστώ πολύ τον κ. Αναστασιάδη για την σκέψη και πρόσκληση όχι μόνο να παρευρεθώ σε αυτή την εκδήλωση, αλλά και να εκφρασθώ δημόσια. Άλλα τί θα μπορούσα να πω; Πώς να μιλήσω για κάποιον που δεν έχω γνωρίσει; Πώς να ανοίξω την καρδιά μου για κάποιον τον οποίο ποτέ μου δεν έχω δει ή ακούσει; Πώς να αναλύσω δημόσια το έργο του, όταν κάτι ανάλογο που ποτέ μου δεν έχω πράξει; Ίσως το συνετότερο θα ήταν να άρνηθώ την τιμή.

Τελικά, υπέκυπα στην πρόκληση, αντί να υποταχθώ στη σκέψη μου, να υπακούσω στη φωνή της καρδιάς μου. Στην ουσία να πω κάτι που πιστεύω πως εκφράζει μιά αλήθεια, που έπειδή σπανίζει, ή αξία της είναι άπροσμέτρητη.

Θα ξεκινήσω με τη λέξη *καρδιά* και τη βαθειά συναισθηματική και πνευματική έννοιά της, αφού μάλιστα στην δική της απαίτηση υποχώρησα. Η πιο δυνατή έκφραση μιάς μάνας για το παιδί της είναι «τί κάνεις, καρδιά μου;» Και μόνον αυτή ή χρήση της λέξης που αποτυπώνει τα βαθύτερα και έντονότερα αισθήματα μιάς τόσο ιερής σχέσης μās υποχρεώνει κατά τη άποψινή βραδιά να αναλύσουμε τη σημασία της και να προσδιορίσουμε το νόημά της και τον λόγο για τον οποίο επιβλήθηκε στο λεξιλόγιό μας. Το ίδιο φαίνεται και σε εκφράσεις, όπως: «ό,τι θέλει ή καρδιά σου», ή «αυτός έχει καρδιά περιβόλι», ή «μίλα με το χέρι στην καρδιά», ή «μοῦ ράγισες ή μοῦ έκλεψες την καρδιά» κ.ά.

Άλλα και στην εκκλησιαστική γλώσσα προκειμένου να εκφράσουμε βαθύτερες καταστάσεις μιλούμε για «*καρδιακή προσευχή*», ο Άπόστολος Πέτρος προτρέπει «*νά αγιάσουμε τον Θεόν εν ταῖς καρδίαις ὑμῶν*» (Α' Πέτρ. γ' 15), ο δὲ Άπόστολος Ἰωάννης λέγει ὅτι «*Μείζων ἐστίν ὁ Θεός τῆς καρδίας ἡμῶν*» (Α' Ἰω. γ', 20).

¹ Τιμητική εκδήλωση για τον καρδιοχειρουργό Αύξέντιο Καλαγκό, Θεσσαλονίκη, Μέγαρο Μουσικῆς, Σάββατο 2.2.2013.

Γιατί τελικά δανειζόμαστε αυτή τη λέξη ως την καταλληλότερη, προκειμένου να περιγράψουμε τα βαθύτερα αισθήματά μας ή τις μυστικότερες σχέσεις μας;

Ἡ σωματική καρδιά

Ἄς ξεκινήσουμε ἀπὸ τὸ βιολογικὸ ὄργανο τῆς καρδιάς. Κάθε ὄργανο ἔχει τὴν ἀποστολή του, τὴ σημασία του, τὴν ἀναγκαιότητά του, τὴ σοφία του, τὸ μυστικὸ τῆς ἀνατομίας του, τὴν κρυμμένη ἰδιοφυΐα του. Οἱ πνεύμονες ὀξυγονώνουν τὸ αἷμα, οἱ νεφροὶ καὶ τὸ ἥπαρ τὸ φιλτράρουν καὶ τὸ καθαρίζουν, τὸ ἔντερο συλλέγει τὶς θρεπτικὲς οὐσίες κ.ο.κ. Ὅλα ὀνομάζονται ζωτικὰ ὄργανα, γιατί εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴν ἐπιβίωση τοῦ ὀργανισμοῦ. Ἄν μία ἀπὸ τὶς λειτουργίες ποὺ αὐτὰ ἐπιτελοῦν καταρρεύσει, τότε ὁ ὀργανισμὸς ἀδυνατεῖ νὰ συντηρηθεῖ στὴ ζωὴ. Ἡ σοφία τοῦ ἀνθρώπινου ὀργανισμοῦ ἔγκειται στὸν συνδυασμὸ, στὸν συντονισμὸ καὶ στὴ συμπληρωματικότητα τῶν λειτουργιῶν.

Παρὰ ταῦτα, ὁ ἐγκέφαλος καὶ ἡ καρδιά φαίνεται πὼς κρύβουν κάτι τὸ μοναδικὸ καὶ μεγαλειῶδες. Στους νεφροὺς καὶ στὸ ἥπαρ ἡ διεργασία ποὺ ἐπιτελεῖται εἶναι βιοχημική, στὸν ἐγκέφαλο βιοηλεκτρική καὶ στὴν καρδιά βιοδυναμική. Αὐτὸ ὅμως δὲν κάνει τὴ διαφορά. Ἄς στρέψουμε γιὰ λίγο τὴν προσοχή μας σὲ κάποιες πολὺ ὄμορφες λεπτομέρειες, παίρνοντας βέβαια καὶ ἓνα ρίσκο μήπως κάνουμε λάθος.

(α) Ἡ φυσιολογία τοῦ ἐγκεφάλου εἶναι ἐξαιρετικὰ πολὺπλοκὴ καὶ δυσνόητη, ἐντυπωσιάζει μὲ τὴν πολυπλοκότητά της. Ἡ φυσιολογία τῆς καρδιάς εἶναι ἰδιοφυῆς ἀλλὰ ἀπλὴ καὶ κατανοητὴ, ξεκουράζει μὲ τὴν ἀπλότητά της. Ἐπιπλέον, δείχνει αὐτὴ νὰ εἶναι τὸ ὄργανο ποὺ κουράζεται περισσότερο γιὰ νὰ ζήσει κανεὶς.

Τὸν ἐγκέφαλο τὸν θαυμάζεις, τὴν καρδιά σου τὴ νοιώθεις.

(β) Εἶναι τὸ μόνο ὄργανο ποὺ ἡ παρουσία καὶ λειτουργία του ἐπιβεβαιώνεται ἄμεσα μὲ τὶς αἰσθήσεις, ἀφοῦ ἡ λειτουργία της διαπιστώνεται μὲ τὴν ψηλάφηση τοῦ καρδιακοῦ παλμοῦ στις ἀρτηρίες καὶ ἀφοῦ μόνο αὐτὴ ἀπὸ ὅλα τὰ ὄργανα ἀκούγεται ρυθμικὰ καὶ ἀκατάπαυστα. Αὐτὸ δημιουργεῖ ἰδιάζουσα καὶ ἄμεση σχέση μαζί της.

(γ) Μιὰ ἀρρυθμία τῆς καρδιάς τὴν αἰσθάνεσαι τὴν ἴδια στιγμή. Μιὰ ἀνακοπὴ στὴ λειτουργία της σοῦ δίνει τὴν αἴσθηση τοῦ ἄμεσα καὶ ἀνεξέλεγκτα ἐπερχόμενου θανάτου. Ἐνας κωλικὸς τοῦ νεφροῦ ἢ τοῦ ἐντέρου σὲ κάνει νὰ νοιώθεις ὅτι πονᾷς ἀνυπόφορα. Μιὰ σουβλιὰ ὅμως στὴν καρδιά, νομίζεις πὼς πεθαίνεις, πὼς τελειώνεις ψυχοσωματικά. Νοιώθεις τὴν ἀπόλυτη ἀναγκαιότητά της. Δὲν τὴν καταλαβαίνεις, δὲν τὴν αἰσθάνεσαι· τὴν νοιώθεις.

(δ) Ἡ καρδιά εἶναι κεντρικό ὄργανο, ὁ ρόλος της εἶναι αὐτός μιᾶς μηχανικῆς ἀντλίας, ἀλλά ὄχι μόνον. Ἡ ἐνέργειά της δικτυώνεται σέ ὄλο τὸ σῶμα μέσω τῶν ἀγγείων. Ἀγκαλιάζει, ὅπως ἐξάλλου καὶ τὸ νευρικό σύστημα, κάθε σημεῖο τοῦ σώματος. Ἡ θέση της ὅμως εἶναι τόσο κεντρική στό σῶμα! Νοιώθει κανεῖς πῶς κατέχει τὸ κέντρο τῆς βιολογικῆς του ὑπαρξης.

Ἴσως κάποιοι τέτοιοι λόγοι, ἡ ἰδιάζουσα αἴσθησή της, ἡ ἀπόλυτη ἀμεσότητά της, ἡ μοναδική ἀναγκαιότητά της, ἡ ὑπομονητική καὶ κοπιώδης μηχανική λειτουργία της, ἡ κεντρική θέση της, νὰ τήν καθιστοῦν τὸ πιὸ ἀγαπητὸ ὄργανο καὶ νὰ δικαιολογοῦν τὴν ὑπερβολή νὰ τήν ζοῦμε καὶ ὡς τὴν ἔδρα τοῦ βαθύτερου ἀνθρώπου.

Καρδιοχειρουργική ἐνηλίκων

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ χειρουργική τῆς καρδιάς παρουσιάζει μιὰ ἰδιαιτερότητα συναισθηματική καὶ γιὰ τὸν ἀσθενῆ ποὺ τὴν φαντάζεται χωρὶς νὰ ξέρει καὶ γιὰ τὸν εἰδικὸ ποὺ τὴν ἐπιτελεῖ. Ὅταν ἡ καρδιά κάτι παθαίνει, εἴτε κάποια βαλβίδα της παρουσιάζει βλάβη εἴτε κάποια ἀπὸ τὰ στεφανιαῖα ἀγγεῖα ἔχουν ἀποφραχθεῖ, πρέπει νὰ χειρουργηθεῖ. Γιὰ νὰ γίνῃ αὐτό, πρέπει νὰ παρακαμφθεῖ καὶ ἡ λειτουργία της νὰ ὑποκατασταθεῖ. Εἶναι τὸ μόνο ὄργανο ποὺ δὲν χειρουργεῖται ἐν λειτουργίᾳ. Ἀπὸ αὐτὴν παίρνουν αἷμα ὅλα τὰ ὄργανα. Ἀκόμη καὶ οἱ πνεύμονες, ποὺ συνυπάρχουν λειτουργικὰ μὲ τὴν καρδιά, ἀπὸ αὐτὴν ἐξαρτῶνται. Περιμένουμε νὰ λειτουργήσῃ ἄμεσα. Αὐτὸ εἶναι ποὺ βασικὰ διαφοροποιεῖ τὴ χειρουργική τῆς καρδιάς ἀπὸ αὐτὴν τῶν ὑπολοίπων ὀργάνων.

Καρδιοχειρουργική παιδῶν

Ἄς προχωρήσουμε στὴ χειρουργική τῆς παιδικῆς καρδιάς, πιὸ συγκεκριμένα τῆς βρεφικῆς. Τί διαφέρει αὐτὴ ἀπὸ τῶν ἐνηλίκων;

Τὸ πρῶτο εἶναι ὅτι ἡ Παιδοκαρδιοχειρουργική εἶναι κατὰ βάσιν ἀναπλαστική. Δὲν διορθώνει ἀνατομικὲς ἢ λειτουργικὲς βλάβες ἀντικαθιστῶντας (ἀντικατάσταση βαλβίδων, by-pass), ἀλλὰ ἀναπλάθοντας τὴν παθολογικὴ ἀνατομία (τετραλογία Fallot ἢ μετὰθεση μεγάλων ἀγγείων ἢ στενώσεις, ἀτρησίες, ἐπικοινωνίες κ.λπ.). Εἶναι ἄλλο πράγμα ἐπεμβαίνεις σὲ κάτι ὑγιὲς ποὺ χάλασε μὲ τὸν καιρὸ καὶ ἄλλο σὲ κάτι ποὺ ἐξ ἀρχῆς ἦταν παθολογικό. Εἶναι ἄλλο πράγμα διορθῶνεις κάποιον γιὰ νὰ συνεχίσει γιὰ λίγα ἀκόμη χρόνια τὸ ταξίδι τῆς ζωῆς καὶ ἄλλο βοηθᾷς καθοριστικὰ ἓνα ἀνήμπορο παιδί νὰ τὸ ἀρχίσει.

Και όλα αυτά επιτελούνται σε μιὰ καρδούλα, στὰ βρέφη, μικρή σαν ἓνα καρύδι και ἀνοίγοντας ἓνα σῶμα παιδικό και τρυφερό. Ὑπάρχει μεγάλη διαφορά ἀνάμεσα στο κλαδεύω ἓνα δένδρο και στο σκαλίζω ἓνα ξύλο, στο κάνω τομές σε κάτι σκληρό και κουρασμένο ἀπ' ὄ,τι σε κάτι φρέσκο, τρυφερό και νέο, ἀλλά ἄκαιρα ἀρρωστημένο.

Εἶναι μοναδικό νὰ χειρουργεῖς ἔχοντας μπροστά σου ἓνα παιδάκι ἀνήμπορο νὰ ἐκφρασθεῖ, νὰ ἀμυνθεῖ ἢ νὰ προτείνει ἐκ τῶν προτέρων· μιὰ ταπεινή ὕπαρξη στο ξεκίνημά της, ἐντελῶς ἀδιαμόρφωτη ἀλλά ἐξαιρετικά ἀθῶα, ἀνίκανη νὰ συνεργασθεῖ, πού ὅμως δὲν ἀντιδρᾷ ἀλλὰ παραδίδεται. Δὲν συνεργάζεται ἐπειδὴ συμφωνεῖ, ἀλλὰ ἐπειδὴ σοῦ ἐμπιστεύεται.

Και κάτι ἀκόμη· ἔξω ἀπὸ τὸ χειρουργεῖο ἔχεις κάποιους γονεῖς πού ἡ φόρτισή τους βρίσκεται σε ἀνυπολόγιστο μέτρο και ἡ ἐξάρτησή τους ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπέμβασης εἶναι ἀπρόβλεπτη στις ἐκφράσεις και τὶς μορφές της.

Καρδιοχειρουργική μὲ ...καρδιά

Αὐτὰ ὅλα δὲν γίνονται μὲ ἐπιδεξιότητα οὔτε μὲ τὰ χέρια. Οὔτε πάλι μόνο μὲ τὸ μυαλό και τὶς γνώσεις. Ὁ καρδιοχειρουργὸς παιδῶν χειρουργεῖ τὴν καρδιά μὲ ...καρδιά.

Φέρνω στο μυαλό μου τὸν Dr. Aldo Kastenēda στο Children's Hospital τῆς Βοστώνης, περισσότερο ἀπὸ εἴκοσι πέντε χρόνια πίσω. Ἕνας ἐξαιρετικὸς καρδιοχειρουργὸς ἀπὸ τὴ Γουατεμάλα. Ἕνας λεπτὸς ἄνθρωπος και στὴν ψυχὴ και στο σῶμα. Δὲν ἦταν συνηθισμένος νὰ χάνει παιδάκια. Κάθε περιστατικὸ εἶχε τὴ μοναδικότητά του. Τὸ κάθε παιδάκι δὲν ἦταν μιὰ ἐνδιαφέρουσα περίπτωση, ἐνδεχομένως και γιὰ πρωτότυπη δημοσίευση. Ἦταν ἓνα μοναδικὸ πρόσωπο.

Θυμοῦμαι μιὰ φορὰ πού ὕστερα ἀπὸ ἕξι ἐπεμβάσεις τελικὰ ἓνα κοριτσάκι ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα δὲν τὰ εἶχε καταφέρει. Κατέβαινα ἀπὸ τὸν ὄγδοο ὄροφο μὲ τὶς σκάλες. Τὸν πέτυχα στο κλιμακοστάσιο, στο ἐπίπεδο τῶν χειρουργείων. Ἦταν ἀκουμπημένος μὲ τὸ χέρι σε ἓνα παράθυρο. Σκεπτικὸς, μόνος, ἀμίλητος και ἀπαρηγόρητος.

- Τὴν χάσαμε τὴ Μιχαλίτσα, μοῦ εἶπε.
- Δὲν χάσατε τὴν ἀξιοπρέπειά σας, τοῦ ἀπάντησα. Τόσο παλέψατε. Ὅλοι μαζί.
- Ἄς χάναμε τὴν ἀξιοπρέπειά μας, και ἂς ζοῦσε αὐτὸ τὸ μικρὸ κοριτσάκι. Ἦθελα πολὺ νὰ ζήσει, ἀποκρίθηκε συνταραγμένος.

Ἡ Μιχαλίτσα ἔχασε τὴ μάχη, σκέφθηκα. Ἡ καρδιακὴ ...καρδιοχειρουργικὴ ὅμως τελικὰ τὴν κέρδισε. Γιατὶ ὅ,τι ἔκανε ὁ Dr. Kastanēda τὸ ἔκανε μὲ πολλὴ καὶ ἀγνή ἀγάπη. Τὸ ἔκανε μὲ πολλὴ καὶ καλὴ καρδιά.

Καρδιοχειρουργικὴ μὲ ...πλεόνασμα καρδιάς

Σήμερα τιμοῦμε τὸν Αὐξέντιο Καλαγκό. Αὐτὸς δὲν κάνει μὲ τὸν καλύτερο τρόπο τὸ καθῆκον του. Ἐχοντας μέσα του γονίδια Κωνσταντινουπολίτικης ἀρχοντιάς, προχωρεῖ πολὺ πέραν ἀπὸ αὐτό. Αὐτὸ πού μᾶς συγκινεῖ εἶναι ὅτι ἔχει ταυτίσει τὸ ὄνομά του μὲ τὴν ὑπέρβαση τῶν ὀρίων. Αὐτὸ πού αὐτὸς κάνει δὲν ἔχει ἀπλὰ ποιότητα, ἰκανότητα, εὐγένεια, τρόπο, καρδιά. Τὸ ἔργο του ἔχει ἐπινοητικότητα στὴν ἐπιλογή του, ἀκαταπό-νητη πρωτοβουλία καὶ ἀκρότητα στὶς ἀποφάσεις του, ὑπερβολὴ καὶ περίσσευμα στὰ αἰσθήματά του.

Θεραπεύει τὶς στενώσεις μὲ εὐρύτητα γνώσης, τὰ ἀνατομικὰ ἑλλείμματα μὲ περίσσευμα ἀγάπης καὶ τὶς ὑποπλασίες, μὲ τὴ δική του ὑπερπλασιακὴ καρδιά καὶ δὲν φυλακίζεται σὲ ἔννοιες ὅπως: ἀμοιβή, κόπος, ὑποχρέωση, καθῆκον, τόπος ἐργασίας καὶ εὐθύνης, χρονικὰ περιθώρια, ὅρια ἀντοχῆς, προσωπικὴ ζωὴ, ἀλλὰ ζεῖ κάθε στιγμὴ σκορπισμένος σὲ ὅλον τὸν κόσμον, ἀγκαλιασμένος μὲ χιλιάδες παιδάκια καὶ τὶς οἰκογένειές τους, ἀνεξάρτητα ἀπὸ φυλὴ, χρῶμα, γλῶσσα καὶ θρησκεία, ἔξω ἀπὸ συμβατικὲς λογικὲς καὶ συνήθειες, ἔξω ἀπὸ κοινὰ ἀποδεκτοὺς καὶ ἀπόλυτα κατανοητοὺς περιορισμοὺς, ἐλεύθερος ἀπὸ τὸ βαρυτικὸ πεδίο τοῦ ἐγκεντρισμοῦ του. Σκέφτεται ὅλους ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του. Εἶναι παγκόσμιος, εἶναι ὑπερβατικὸς, εἶναι ὁ πιὸ ὑγιὴς γιατρός, γιατί πάσχει ἀπὸ ...συγγενῆ μεγαλοκαρδιά.

Λέγει ἓνας σοφὸς ἐρημίτης, ὁ Φιλόθεος Σιναίτης: ὅπου ὑπάρχει *«προσευχῆς καὶ ἀγάπης πυκνότης, ἔστιν ἄρα ἐκεῖ ὁ τόπος τοῦ Θεοῦ, ἦτοι καρδιακὸς οὐρανός»*. Λέγει καὶ ἓνας ἄλλος μεγάλος ἀσκητὴς τῆς Αἰγύπτου, ὁ ἀββὰς Παμβώ: *«εἰ ἔχεις καρδίαν, δύνασαι σωθῆναι»*. Λέμε κι ἐμεῖς: ἐφόσον, γιατρέ μας, ἔχεις τέτοια καρδιά, μπορούμε κι ἐμεῖς νὰ ἐλπίζουμε. Γιατὶ στὰ χέρια σου διακρίνεται ἡ σοφία τῆς ἀγάπης σου, στὸ πρόσωπό σου ἀντικατοπτρίζεται ἡ λάμψη τοῦ καρδιακοῦ σου οὐρανοῦ καὶ στὴν καρδιά σου κατοικεῖ ὁ ἴδιος ὁ Θεός.